

Nr 369

Av herr Hermansson m. fl., om höjning av bibliotekersättningens grundbelopp.

(Lika lydande med motion nr 325 i Första kammaren)

Förslaget i punkten B 5 i bilaga 10 till statsverkspropositionen (Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek) ger under-
tecknade anledning till kritik av såväl ersättningens begränsning som av
sättet för dess bestämmande. I sistnämnda avseende konstaterar vi en
anmärkningsvärd diskriminering av ifrågavarande kår av kulturarbetare.

I fråga om ersättningens storlek (eller riktigare sagt *litenhet*) får med
förvåning noteras, att inte heller i årets statsverksproposition någon ök-
ning föreslås. Grundbeloppet för ersättningen stannar enligt förslaget såle-
des alltså vid 6 öre för lån och 24 öre för referensexemplar av original-
verk. Hälften av grundbeloppet för lån av originalverk, d. v. s. 3 öre, till-
faller författaren individuellt. Också denna lilla ersättningsrätt vilar emel-
lertid på osäker grund emedan ersättningen utges på basis av ett stick-
provssystem som utsatts för hård kritik för bevisad otillförlitlighet.

I den mån en författare med exempelvis 10 000 utlån under ett år får
denna utlåning registrerad blir ersättningssumman 300 kronor. Detta tor-
de i regel utgöra en bagatell jämfört med de royalties genom försäljning
som författaren går miste om till följd av att dennes verk ställts till fritt
förfogande för allmänheten. Det kan hållas för visst att författarna enstä-
migt instämmer i omdömet att avgiftsfritt tillhandahållande av litteratur
genom offentliga bibliotek innebär en stor kulturgärning. Men det kan
inte gärna begäras att dessa konstskapare, vilkas flertal lever under mye-
ket knappa ekonomiska förhållanden, skall kunna godta det praktiserade
diskriminerande systemet gentemot dem.

Drygt ena halvan av bibliotekersättningen tillfaller Sveriges författar-
fond, vilken disponerar medlen för socialt betonad verksamhet, särskilt
pensioner, understöd och stipendier. En betydande höjning av ersättnings-
beloppen är inte minst motiverad med tanke på denna angelägna verksam-
het. Det är ett känt förhållande att fondstyrelsen nödgas tillgripa stark
restriktivitet till följd av bristen på penningmedel. Detta har lett till att
många pensionsbehövande författare inte kunnat tilldelas sådan samt att
utgående pensioner satts till alldeles för låga belopp. Vad beträffar punkt-
Bihang till riksdagens protokoll 1969. 4 saml. Nr 369—376

stipendierna kan noteras, att styrelsen under föregående budgetår måste avslå över 75 procent av ansökningarna.

I departementschefens yttrande till punkten B 5, vari begärda ersättningsökningar avstyrkes, erinras om den år 1968 tillsatta utredningen rörande litteraturstöd m. m. Enligt vår uppfattning har denna inget omedelbart samband med frågan om biblioteksersättningarnas storlek. Dess främsta uppgift är att utröna distributionsförutsättningar och möjligheten till »konsumtionsfrämjande åtgärder». Perifert förekommer frågan rörande eventuell omprövning av de statliga insatserna för direkt författarstöd. I sistnämnda avseende vill vi framhålla att biblioteksersättningen har så länge hållits på bottenivå, att en förbättring inte bör få uppskjutas i långvarig väntan på utredning i närbesläktade ämnen. Vidare vägrar vi betrakta denna ersättning som någon form av *stöd* åt författarna. I stället får författarna ge samhället stöd genom att deras verk »exproprieras». I detta avseende återupprepar vi följande ur motion II:203 vid fjolårets riksdag:

Vi kan inte finna hittillsvarande förhållanden på detta område godtagbara. Författarpenningen bör icke betraktas som en skänk utan som en reguljär ersättning för det allmänna begagnandet av den konstprodukt som författaren frambragt. Den får inte vara beroende av tillfälligheter eller godtycke. Och först i och med en rimlig ersättning åt författarna för det samhälleliga utnyttjandet av deras verk understrykes att det litterära skapandet, liksom kulturyttringar i övrigt, utgör en integrerad del av det övriga samhällslivet.

FLYCO (Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation) har i sin skrivelse till utbildningsdepartementet hemställt om ökning av biblioteksersättningens grundbelopp till 25 öre för lån av originalverk, medan Sveriges författarfonds styrelse — i tydlig insikt om svårigheten att vinna gehör i denna ersättnings- och anslagsfråga — funnit sig böra begränsa sitt förslag till 12 öre. Ehuru vi — vilket framgått av tidigare motioner från oss i ämnet — finner FLYCO:s förslag synnerligen välmotiverat, ställer vi nedan ett yrkande som, så långt gäller nästa budgetår, endast motsvarar förslaget från Sveriges författarfond. Detta är en begränsning som självfallet inte kan tilltala oss, men å andra sidan hemställer vi om ett riksdagsuttalande att ersättningen under de fyra därpå följande budgetåren successivt höjs till minst 25 öre samt om ersättningsfrågornas reglering i fortsättningen genom förhandlingar.

Frågan om ersättningen åt författarna för att deras verk genom samhällets försorg ställs till allmänhetens fria förfogande är viktig såväl beträffande ersättningens materiella värde som med avseende på formerna för dess fastställande. Att den fria bokutlåningen, hur riktig den i alla andra avseenden än är, innebär ett intrång i upphovsrätten är uppenbart. Följaktligen borde det vara en självklarhet att frågan om ersättningen till upphovsmännen för intrånget reglerades genom förhandlingar mellan författarnas organisationer och den part som ställer dessa konstskapares

verk till allmänhetens förfogande. Hittills har emellertid statsmakterna försatt dessa kulturarbetare i undantagsställning genom att utan förhandlingar bestämma ersättningen. Vi tillåter oss att i detta avseende citera en passus ur FLYCO-bladet för december 1968:

Författarna har genom lag beskurits rätten att förhandla om sina tjänster. Riksdagen har lagstiftningsvägen helt enkelt infört rätt för det allmänna att ta i anspråk författarnas arbetsprestationer utan att lämna dessa möjlighet att med »expropriatorerna» överlägga om ersättningen för arbetet.

Medlemsmöte med Sveriges författareförening har i samma fråga gjort ett uttalande, vari det heter bl. a.:

Vi noterar med besvikelse politikernas likgiltighet och ovilja att häva ett för oss förnedrande läge. Vi kräver att statsmakterna visar oss den respekt som kommer andra grupper till del genom att snarast ta upp saken till positiv behandling. Om så inte sker kommer vi att anse oss befriade från fredsplikt gentemot de exproprierande.

Undertecknade föreslår att detta oeffterrättliga tillstånd nu bringas ur världen och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär initiativ för förhandlingar med förslagsvis FLYCO rörande biblioteksersättningarna, därvid i första hand rörande de i punkt 2 nedan yrkade ersättningshöjningarna under 4-årsperioden näst efter budgetåret 1969/70.

Med stöd av det anförda föreslås,

att riksdagen vid behandlingen av punkt B 5 i statsverkspropositionens bilaga 10 måtte besluta:

1. att fastställa biblioteksersättningens grundbelopp för budgetåret 1969/70 till 12 öre för lån av svenskt originalverk och 48 öre för bruk av referensexemplar samt till 6 öre för lån av översatt verk och att företa den uppräknig av förslagsanslaget som föranledes härav;

2. att uttala sig för en successiv höjning av ersättningen under därpå följande 4-årsperiod till minst 25 öre per lån av svenskt originalverk samt motsvarande höjningar i övrigt;

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om initiativ för skapandet av en ordning med förhandlingar med företrädare för författarnas och översättarnas organisationer, förslagsvis FLYCO, rörande biblioteksersättningarna, varvid ersättningsförhandlingarna i första rummet bör avse den i punkt 2. ovan föreslagna riktpunkten för där nämnd 4-årsperiod.

Stockholm i januari 1969

C. H. Hermansson (vpk) Gunvor Ryding (vpk) Eivor Marklund (vpk)